

Строкаль О. М.

Інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ЖІНОЧЕ ПОЗАЧАССЯ В ПОЕЗІЇ
ЛЮБОВІ ГОЛОТИ ТА ОЛЕКСІЯ ДОВГОГО**

Статтю присвячено розгляду особливостей вербалізації концепту ЖІНКА у віковому сегменті в поезії Любові Голоти та Олексія Довгого. Дослідження висвітлює такі основні теоретичні аспекти вчення про картину світу, як мовна картина світу та поетична картина світу. Мовну картину світу тлумачено як відображені в одиницях мови уявлення певного мовного колективу про будову, елементи, процеси, які відбуваються в об'єктивній дійсності. Поетичну картину світу визначено як складник індивідуальної мовної картини світу, виразник внутрішнього стану та світовідчуття митця. Розглянуто структуру аналізованого концепту на рівні мікроконцептів, аспектів та ознак. Проаналізовано характер взаємозв'язків таких понять, як мікроконцепт, аспект і концептуальна ознака, на прикладі біологічного аспекту мікроконцепту «Зовнішні характеристики людини». З'ясовано, що в поетичних текстах Любові Голоти домінують лексеми на позначення таких концептуальних ознак концепту ЖІНКА, як «дитинство», «старість», «фізична сила», «неміч», «безтурботність», «смуток», «сльозливість», «чистота/незайманість», «материнство» та «пліткарство».

Як показав проведений аналіз, у поетичній мові Олексія Довгого лексеми-експлікатори концепту ЖІНКА часто вживаються з метою поетично-образного відображення почуттів ліричного героя до його коханої та матері. Для ліричного героя поета жінка уособлює, з одного боку, молодість, мрії, натхнення, захоплення, а з іншого боку – виступає берегинею роду та мудрою матір'ю. Зауважимо, що для ліричного героя поета почуття закоханості до жінки також допомагає позбавитися трагічного відчуття неминучого плину часу, подолати просторові бар'єри та усвідомити божественне начало. Окремо варто наголосити на представленні в тестах поета лексем, які допомагають митцеві передати почуття цілковитої вірності та відданості жінки.

На основі досліджуваного матеріалу доведено ключову роль вербалізації концептуальних ознак у процесі актуалізації концепту. Зроблено висновок про вагому роль поетичного контексту, мовно-художніх засобів у створенні поетами образу жінки та відтворенні емотивно-психологічної настроєвості ліричних героїв.

Ключові слова: концепт, жінка, мовна картина світу, ідіостиль, поетика.

Постановка проблеми.*Легенький дотик**вкаже моїй дочці, що колись**якось вона ще зустрине мене,**бо такий він,**закон опромінювання часом... [11, с. 207].*

І тут на перший погляд видається, що годилося б говорити про час, про його одвічну триєдину сутність минулого – теперішнього – майбутнього, про тривалість і застиглість водночас, про слова-маркери часових відтинків у поезії. Усе це має сенс, безперечно, однак глибший аналіз тексту дає змогу зрозуміти, що актуалізований концепт ЧАС у текстах Любові Голоти та Олексія Довгого – лише художня палітра, своєрідний образ-тло, на яке поетично накладається концепт ЖІНКА, порівняймо тривожне: *Я твого*

*імені не знаю, / ще сама як виливок перловий – висихають очі, / тліють брови, – / цвіт небесний зав'язі бажає [11, с. 34] або ж оптимістичне ретроспективно-перспективне чуття ліричної героїні: *Я жінка. / Я співуча, як струна. / Ти лиш торкни – і я озвуся синьо. / Тебе чекаючи, / Була віки одна / І хочу народити тобі сина [11, с. 69], відповіддю на яке може бути лише фаталістично-возвеличувальне, по-чоловічому сильне почуття закоханості – «...Більше не знав ніколи я отакої ласки, / Більше не буду мати я отаких ночей, / Що, як вогонь, палали не з чарівної казки, / А з глибини самої синіх твоїх очей» [14, с. 365].**

Як бачимо, митці художнього слова, використовуючи численні мовно-образні засоби, які в контексті ідіостилістики розглядаються як стилетвірні чинники [22], створюють унікальну

концептосистему зі своїми образами, символами та складниками.

Говорячи про репрезентацію тих чи інших світоглядних уявлень ліричного героя в межах конкретного поетичного тексту, доречною є актуалізація таких понять, як «мовна картина світу» та власне «поетична картина світу».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання мовної картини світу в лінгвістиці висвітлено у низці досліджень і наукових студіях як представників українського мовознавства (А. Белової [3], Є. Бондаренко [4], І. Голубовської [8], Л. Гнатюк [9], Л. Димитренко [13], В. Жайворонка [17], В. Кононенка [19], А. Мойсієнка [20], Ю. Мосенкіса [21], Т. Радзівєвської [23], Н. Слухай [24], О. Снитко [25] та ін.), так і зарубіжного (Ю. Апресіяна [1], Н. Арутюнової [2], Т. Булигіної [5], А. Вежбицької [6], В. Гака [7], Г. Колшанського [18] та ін.). Так, мовну картину світу розглядають як відображені в категоріях, одиницях і формах мови як комунікативного коду уявлення певного мовного колективу про будову, елементи, процеси, які відбуваються в об'єктивній дійсності [10, с. 33].

Постановка завдання. Попри наявність численних наукових студій, присвячених вивченню проблеми лінгвального відображення картини світу, сьогодні **актуальним** лишається дослідження індивідуально-авторських мовних експлікацій основних її складників, а особливо в поезії, яка тяжіє до створення численних алузій, асоціацій, натяків і напівтонів. Саме тому **об'єктом** нашого дослідження стала мова поезій Любові Голоти та Олексія Довгого на матеріалі збірки вибраного «Жіночий апокриф» та чотиритомного видання вибраних поезій О. Довгого. **Предметом** став зіставно-порівняльний аналіз особливостей мовної репрезентації концепту ЖІНКА в поетичній мові письменників.

У контексті зазначеної проблематики **метою** дослідження стало з'ясування особливостей уживання поетами лінгвальних засобів, які беруть участь у вираженні концепту ЖІНКА та у створенні пов'язаних із ним індивідуально-образних конотацій. У межах дослідження передбачаємо виконання таких **завдань**: з'ясувати місце концепту-образу в концептуальній картині світу ліричних героїв, висвітлити особливості використання мовних конструкцій – виразників цього концепту та їхні семантико-граматичні характеристики.

Виклад основного матеріалу. Поетичну картину світу розуміють як складник індивідуальної мовної картини світу, яка є виразником внутріш-

нього стану та світовідчуття митця з домінуванням емоційно-суб'єктивного в поєднанні з позицією автора-митця. Саме тому доречно говорити про посилення індивідуального начала в поетичній мові, мові, яка виступає репрезентантом внутрішнього світу ліричного героя, його переживань, настроїв та рефлексій:

*О, як молилась я цьому дощу,
і бджілці, що молилась до шипшини,
і пшеницям, і річечці в осоках,
й зозулі, що молилася крізь дощ...
Перед лицем Зеленої неділі
вклонялась я траві твоїй – рум'янку,
аби діждать Купайлиного Йвана
на друге літо з сином на руках,
твоїм ім'ям нареченим,
коханий! [11, с. 71],*

– ось так поетично передає настрої очікування народин дитини своєї ліричної героїні Любові Голоти. Зауважимо, що завдяки контекстуальному вживанню лексем «**МОЛИТИСЬ**», повторам сполучника «і» та іменника-апелятива «**КОХАНИЙ**», який виступає своєрідним художнім пуантом у тексті, авторка поетично доповнює образ головної героїні такими характеристиками, як вірність, смиренність, терплячість, які, у свою чергу, дозволяють більш повно і довершено змалювати власне український образ жінки-берегині. Аналізуючи образну розмаїтість поетичних текстів Любові Голоти, зазначимо, що одним із компонентів концептуальної картини світу її ліричної героїні, чи не центральним компонентом, є концепт ЖІНКИ, який «увібрав у себе весь історичний досвід, уявлення та переконання певного народу, особливості гендерної стратифікації соціуму» [12, с. 30].

Зауважимо, що зазначений образ в індивідуально-авторському контексті Олексія Довгого часто експлікується низкою лексем-маркерів, які відображають роль жінки-берегині в житті ліричного героя-чоловіка, вказуючи часто на її або безпосереднє божественне походження, або ж на зв'язок із ним. І не випадково у поезії «**Щось розумне і глибоке...**» апелятив «*Маріє*» викликає алузії із відомим біблійним образом, а лексеми на позначення реалій небесної (божественної) сили «*зорити*» та трансцендентної реалії «*душа*» покликані митцем посилити мотив жінки-берегині, жінки-божества, пор.: «...*Засвічу. Нехай зоріє. / Манить душу вдалечінь. / Я відчув твою, Маріє, / Теплу руку на плечі*» [14, с. 367].

Що стосується структури аналізованого нами концепту, то зауважимо, що найбільш доречною, з огляду на специфіку аналізованого мовного

матеріалу, є класифікація концепту ЖІНКА, запропонована О. Чибишевою. Так, дослідниця акцентує увагу на найбільш вагомим характеристиках концепту ЖІНКА, виділяючи три мікроконцепти: «Зовнішні характеристики людини», «Внутрішні характеристики людини» та «Соціальні характеристики людини» [27].

У межах кожного мікроконцепту, які розуміємо, як «об'єднання аспектів за тематичним принципом, що є релевантним для побудови ієрархії елементів концептуальної структури на всіх її рівнях» [27, с. 11], слід виділяти низку аспектів, які, власне, і формують мікроконцепти, та їхні ознаки. За допомогою вербалізації останніх і відбувається в кінцевому підсумку актуалізація певного концепту.

Предметом нашого дослідження є особливості мовної репрезентації у поетичних текстах Любові Голоти та Олексія Довгого вікового сегмента біологічного концептуального аспекту в межах мікроконцепту «Зовнішні характеристики людини».

Аналізуючи вербалізатори зазначеного сегмента, помічаємо, що в мовній картині світу ліричної героїні Л. Голоти він традиційно пов'язаний із образами жінок молодого (*мала, дівчинка, жінка, породілля*) та старшого (*бабуня, бабця, баба*) віку. Наявний антагонізм образів дозволяє автору передати емоційно-психологічний контраст у сприйнятті світу жінками різних поколінь та посилює художній ефект уведеного в контекст імпліцитного образу безупинного плину часу, який особливої ваги набуває в осмисленні ліричною героїнею себе в кількох вікових іпостасях, одна з яких – реальна (дитинство), інша усвідомлюється як передбачувана порівняймо:

*...То вперше світ заглянув мені в вічі:
Був літній день. Сміялася трава.
Співали й плакали високі дерева...
І хтось гукнув, що світ великий –
вічний!*

А я – не вічна. Я іще – мала [11, с. 29], –

бачимо, як емотивну трагічну чуттєвість плинності часу ліричної героїні додатково посилює антитеза «...світ великий – / вічний! / А я – не вічна».

Для світоглядних уявлень ліричного героя О. Довгого в контексті окресленої мовно-образної проблематики є характерним доволі часте вживання лексем на позначення образу матері, який актуалізує в його текстах мотив зміни поколінь, емоційно пов'язуючись у картині світу героя з дитинством, спогадами та плинністю життя, порівняймо романтично-ретроспективне: «*Нам вечір росиці із нив принесе, / І вискочать зорі над хату тремтливі... / І тіні спадуть на антонівки*

сиві, / А ми перемрієм, позадуєм все...» [15, с. 98], або ж печально-перспективне: «*...Мамо, налейте мені молока – / Духмяного соку з липневого поля. / Та й сядем край хати, де тиша лунка / І думу вечірню вже дума тополя...*» [15, с. 98].

У поезії Любові Голоти образи малої дівчинки, дівчини-підлітка актуалізовано не лише шляхом уведення в контекст безпосередніх їхніх номінацій, але й лексемами, що позначають низку таких відповідних вікові ознак, як «дитинство», «фізична сила», «безтурботність», «чистота / незаїманість», «материнство»; образ літньої жінки, жінки у віці, очікувано, об'єктивується введенням таких ознак, як «старість», «неміч», «сльозливість», «смуток», «пліткарство». Названі характеристики беруть участь у художньо увираженій експлікації образу жінки відповідно до типових для певного віку репрезентативних рівнів.

Концептуальні ознаки *належності до жіночої статі* та опозити «дитинство / старість» реалізовано в поезії Любові Голоти як власне безпосередніми номінаціями осіб жіночої статі (переважно жінок поважного віку – *баба, бабуня, бабця*), так і лексемами-ад'єктивами (*мала, посивіла*) або ж контекстуально, шляхом зіставлення відповідних художніх образів та їхніх атрибутів, порівняймо: «*Був літній день. / І я була мала. / І в нас на вулиці померла баба Варка, / Що все життя в колгоспних куховарках / борці варила і хліби пекла* [11, с. 28]», – тут, окрім того, що в тексті поєднано антагоністичні образи дитини та баби, автором майстерно обігрується явище певного звукосимволізму імені Варка, що дозволяє створити не лише образ жінки у віці, але й посилити його типовими асоціативними атрибутами.

У деяких контекстах поетеса вживає власне прямі номінації на позначення вікових показників персонажів, як наприклад: «*Ї просила бабця: «Ви шануйте, дітки, / Не дозволяйте в старощах мені...*» [11, с. 28]», або ж «*Мій Господи, не забувай про мене, – / це жити хочеться, й дитя іще зелене, / ще добрий янгол не дріма на чатах...*» [11, с. 190] – у цитованому тексті автор не лише використовує лексему «зелений» на позначення недорослості – контекстуально, шляхом зіставлення образів дитини та матері, а також для репрезентації тривоги останньої поетеса актуалізує такі ознаки, як материнство та батьківська відповідальність. Зауважимо, що названа інтенція має місце не лише в кореляції образів матір-дитина – подібне спостерігаємо і в контексті зіставлення образів бабусі та онуки, де звичайну батьківську відповідальність шляхом уживання номінації-вербатива

«повести» посилено архетипним образом баби-провідника, порівняймо: «*А бабця бралася в'язати чи латати – / Перетужити лихо на пісні... / Коли, було, біду пережуде, / Усі свої огуди-пережуди, / Зітхне, зітханням випроставши груди, / І тихо в казку поведе мене...*» [11, с. 30].

Лексеми-вербалізатори ознаки «дитинство» часто не є в поезії митця прямими номінаціями – інколи образ дитинства із супровідними йому характеристиками, як зовнішніми символічними (*літо, вечоріти*), так і внутрішніми (*од страху мліти*) мислиться читачем опосередковано, через номінацію соціально близьких розглядуваній віковій порі образів (*батько, мати*), як-от: «*Мій перший спогад: літо, вечоріє. / Високу зірку птах наздоганя. І пальці – в гриві. / І од страху – млію. / А батько за узду веде коня*» [11, с. 27]; «*...і голос матері, що десь біля порога / три-возно кличе: – Люба, чуєш, Люба...*» [11, с. 36].

Однак зауважимо, що інколи навіть прямі назви образів за віковими характеристиками в деяких контекстах покликані не експлікувати аналізовану ознаку, а використовуються поетесою з метою відображення релігійно-обрядово-традиційної стратифікації соціуму – «*Отче мій, я іншого не знаю. / Так велів Ти, але що вело?! / <...> Втрачене дитя твоє шалене, / Дійсне тільки тим, що відбуло...*» [11, с. 125].

Концептуальні ознаки «фізична сила / неміч» як атрибути певного вікового відтинку художнього персонажа Любові Голоти представлено в більшості випадків у «контекстуальній близькості» з метою підкреслення актуального для її творчості образу часу та метаморфоз, пов'язаних із його плином. У деяких текстах автор уживає лексеми, які прямо номінують названі атрибути, як наприклад: «*Ще рум'янцем грає / молодеча весела жага – / в тонкостанних пляшках / не бродила хмільними шляхами*» [11, с. 56], – тут зустрічаємо як безпосередню вказівку на вік (*молодечий*) та супровідний йому внутрішній стан героїні (*жага*), так і лексеми-атрибути (*веселий*). Посиленню візуалізації зазначеного образу сприяє і фразеологічна одиниця «*грати рум'янцем*». Часто образ молодої, фізично сильної жінки актуалізується в контексті через уживані поетом метафоричні образи *весни, відкритої води, глибокого неба та місяця-молодика*, пор.: «*Весна стрімкіша за моє життя, / у ній – все мішма: березень і квітень, / відкриті води, голоси відкриті / і їх вечірне, нелунке злиття / в глибокім небі, в місячному вітті... / І молодик, заплутавшись у спицях, / тихенько водить мій велосипед...*» [11, с. 36].

Художнім антагоністом аналізованому образу є образ кволої, немічної жінки у віці, який у текстах реалізовано за допомогою лексем-номінацій або частин тіла з їхніми атрибутами (*тремтіли пальці*), або певних ментальних процесів (*спрацьована уява*) – *Баби прийшли без погуку, самі. / Вив'язували з вузликів цукерки. / Й тремтіли пальці вічної Ликерки...* [11, с. 28]; «*...і палає все життя та мит / у моїй спрацьованій уяві...*» [11, с. 35].

Як зазначалося вище, поетеса схильна поєднувати в одному художньому контексті лексеми номінації як ознаки *фізичної сили*, так і *немочі*. Так, зокрема, читаємо: «*Казала баба Настя: я спасенна, / А все-таки – коли та й нагрішу... / Як дівувала – розгризала голку, / А ось тепер – шкуринки не вкушу*» [11, с. 52], – тут бачимо поетично-образне увиразнення плину часу шляхом мовного втілення у дієслівних та прислівникових одиницях усвідомлення ліричною героїнею свого теперішнього фізичного стану в проекції на минулий.

Концептуальну характеристику «*безтурботність*» жінки молодого віку, власне, дитячого, досить яскраво через лексеми-атрибути репрезентовано у рядках: «*О, а колись – була ж вона – дитя, – / рожевеньке, веселеньке, налите, / і крик її – дзвінкий, несамовитий / над Кривим Рогом плив у піднебесся...*» [11, с. 165], – особливої ваги тут набувають і демінутивний суфікс *-ен'к-*, який асоціативно пов'язується з усім дитячим через схильність дітей надуживати у мовленні м'якими приголосними, і лексеми-локативи «*над Кривим Рогом*», які посилюють вияв акустичних характеристик *крику* як одного з атрибутів дітей. Репрезентація названої ознаки у мові Л. Голоти відбувається також завдяки лексемам-номінантам понять і реалій, пов'язаних із внутрішнім світом ліричної героїні: «*Люблю своє реліктове дитинство / за один лише сон незабутній: / величезна гойдалка несе мене над світом, / жах і захват б'ють в груди, / затискають крик у горлі...*» [11, с. 32]. У деяких випадках образ безтурботного дитинства експлікується за допомогою уведення в текст образу галасливої дитячої ватаги: «*Гарячий потиск збурених долонь, / Веселий вереск при вечірнім пружі, – / Знетямлені, ми сходилися в лузі, / Нас грів огонь високих мрій-розмов*» [11, с. 33].

Говорячи про вербалізовані образи молодих жінок у поетичних текстах Олексія Довгого, помічаємо, що в його текстах в одних випадках такі образи, посилені контекстуальним уживанням відповідних лексем-атрибутів, виступають символами молодості, юності («*...І дівчина. / Легка, осяяна, весела... / Дівчина, яку я любив. / Ми цілувалися,*

бігали по траві, / падали і вставали. / Ми не могли намілюватися / одне одним. / І були найщасливіші у світі...» [16, с. 186]), ідеалізованого почуття закоханості («...Кохання, / яке я пережив сильніше, ніж потім, / коли ця ж сама дівчина / стала моєю / на все життя» [16, с. 186]), в інших – за допомогою авторського поєднання з одиницями на позначення почуттів та переживань героїні (*боялася, зрозуміла*) поруч із лексемами з часовою вказівкою «*спочатку*» / «*потім*» беруть участь у посиленні вияву мотиву «споріднених душ» чоловіка та жінки: «... Усіма рисами характеру / Бог повторив у ній його. / Вона *спочатку боялася* / його, а *потім зрозуміла*, / що то частка її самої, / і *прилетіла до нього назавжди...*» [16, с. 195].

Особливим є уживання поетом лексем на позначення образу молодої жінки з відповідними атрибутами поруч із одиницями-маркерами стану немочі ліричного героя, напр.: «*Він помирав, / і вона прийшла до нього попроситися. / Вродлива, сяюча, але з трагічними очима*» [16, с. 90], де уживані поруч лексеми – семантичні антоніми, посилюють відчуття драматизму. У поезії, присвяченій пам'яті Максима Рильського, лексеми-експліканти особи жіночої статі молодого віку та її ознак допомагають поетові не лише відобразити життєву трагедію, але й неперевершено і чуттєво розповісти читачеві про жіночу вірність та відданість, порівняймо:

*«А коли він помер,
вона не підпустила до себе
жодного чоловіка.*

*Її любов пережила трагедію
і зникла тільки з її смертю»* [16, с. 90].

Подальший аналіз поетичних текстів засвідчує, що в поезії Л. Голоти опозитними атрибуту «*безтурботність*», властивого особам молодого віку, виступають ознаки, стереотипно характерні жінкам літнього віку, як «*смуток*» (вербалізатор – *сплаконе замучене лице*) та «*печаль*», порівняймо: «...і палає все життя та мить / у моїй спрацьованій уяві... / ...блискавки розкльоване яйце / лється на сліпі повіки сонні / в *сплаконе замучене лице* ...» та «...й над ворітьми – старих біліють лица, / що не спішать *печаль* нести в світлиці – *печально стежать свій повільний лет...*» [11, с. 35–36]. Зауважимо, що почасти ознака «*безтурботність*» виражається шляхом контекстуального зіставлення художніх персонажів різного віку, наприклад: «...й над ворітьми – старих біліють лица, / <...> *Печаль* розлита в radoцях *весни*, – / *ще не зазнала, то й не розумієш*, – / *ти йдеши, летиши, передчуттями млієши / і звуки*

бачиши, наче довгі сни, / які ще розтлумачити не вмієш» [11, с. 35–36], – тут антагонізм молодості й старості метонімічно вербалізовано у лексемах «*печаль*» / «*весна*», а названа ознака актуалізується лексемами на позначення руху (*йти, летіти*), порівнянням (*звуки бачиши, наче довгі сни*) та конструкцією на позначення наявності/відсутності життєвого досвіду (*які ще розтлумачити не вмієш*).

З образом жінки у віці, бабусі, у текстах Любові Голоти корелює така концептуальна ознака, як «*пліткарство*», однак, звертають на себе увагу особливості конотацій, супровідних їй. Так, у поезії «*Солом'яна вдова*» названа ознака не має однозначно негативних семантичних відтінків – аксіологія відповідного образу тут, радше, позитивно-іронічна, посилена лексемою із демінутивним афіксом «*бабця*» та конструкціями-атрибутами процесуальних характеристик (*по моді, набакир*), порівняймо: «*На три села вціліла, рудобока, / Відро по моді носить, набакир... / З трьох сіл новини носить її сорока – / Хова їх бабця в скриню, у алькир...*», – доповнює названі аксіологічні характеристики і самий змістовий контекст, у якому ознака «*пліткарство*» персоніфікується образами Аяйкала, Агалкала та Пятякала шляхом уживання відповідних відапелятивів, а лексеми процесуально-локативного характеру (*ховати, в скриню*) дозволяють розширити концептуальну картину світу ліричної героїні шляхом «розшарування» асоціативно-образного смислового поля поняття «*пліткарство*» на компоненти «збирати плітки», «поширювати плітки» та «уникати поширення пліток». В аналізованому контексті бачимо актуалізацію саме першого та третього компонентів, що сприяє однозначно позитивній оцінці образу старої жінки, порівняймо: «... *Щоб не занадилась Аяйкало з Агакалом, / Щоб той Пятякало й на хвилю не присів...*» [11, с. 42].

Концептуальна ознака «*чистота / незайманість*», традиційно пов'язана з образами жінок молодого дошлюбного віку, у поетичній мові авторки вербалізується переважно лексемами-ад'єктивами як на позначення характеристик самих персонажів (*блаженна*), так і частин їхнього тіла (*безгрішні, безстрашні*), які своєю чергою символізують внутрішній стан героїв, порівняймо: «...*стало сухо, / сухо й гаряче, – / цвіт небесний боляче тече / через висохлі зіниці дітських віч, / ще безгрішних, / ще таких безстрашних, – / ти куди летиши, / палючий м'ячику?!*» [11, с. 34] – тут вербалізатори асоціативно-образних компонентів названої ознаки не лише сприяють її мовній експлікації, але й контекстуально

посилують трагічність усвідомлення ліричною героїнею плінності часу, яка зумовлює втрату вищеназваних характеристик.

Звертає на себе особливу увагу вербалізація оцінки ліричною героїнею відсутності можливості втрати згадуваних характеристик, яка усвідомлюється нею як неможливість реалізації жіночого начала і викликає почуття жалю:

*Ти так жалієси всіх жінок самотніх, –
чи не тому, що вчительку твою,
ту хімічку, яку ніхто не слухав,
на третій день від пенсії ховали
в труні дівочій, в білому вельоні, –
вона свій вік у школі здівувала,
вона й тебе так мовчечки любила,
ота блаженна хімічка Оксана,
що вмерла в першій своїй пенсійний
день!..* [11, с. 121]

Концептуальна ознака «материнства» в поетичному ідіолекті Любові Голоти експлікується як завдяки уведенням відповідних лексем-номінацій осіб жіночої статі (*породілля, доня*), так і апелятивів (*моє дитя*).

Зокрема, у поезії «Вечір» [11, с. 40] письменниця майстерно зображає стан внутрішнього спокою героїні-породіллі через репрезентацію ідилічного образу хронотопу, пор.: «Одна лиш мить – як в синій шибі тінь. / У літній полудень, що молодий і гожий, – / Там сивий в яблуках біля криниці кінь / Все п'є і п'є». У цьому поетичному контексті шляхом уживання дієслівної лексеми «прикрити» поруч із вербалізатором частин одягу «рукав», атрибут якого «вишитий» вказує на національно маркований образ матері, поетеса художньо змальовує архетип жінки-Берегині – *І породіллі вишитий рукав / Прикриє личко сплячої дитини. / А полудень стривожиться й скона, / І сутінком сливовий сад стриножить, / І прийде вечір – схожий на коня, / Що п'є і п'є й напитися не може...*

В іншому поетичному контексті шляхом уведення дієслівних лексем наказового способу (*пронеси, пам'ятай, озовись*) Л. Голота творить образ матері-наставниці, порівняймо: «Моє дитя, крізь многоликість миру / Ти **пронеси** ясне своє лице. / Ти **пам'ятай** – тебе назвали Віра. / Ти **пам'ятай**, моє дитя, про це... / <...> Хтось погука – ти **озовись**, Надіє, / Сама прийди й Надією назвись» [11, с. 131].

Оцінка ліричною героїнею події народження дитини надзвичайно промовисто корелює зі своїм концептуальним антагоністом – неможливістю народження (про який згадано вище), і оцінюється нею виключно позитивно (вербатов «розцвісти») та усвідомлюється як ознака життя,

його повної реалізації (*Тепер воно [лоно – С.О.] живе*): «Ще юний другий меч – в руках маленьких доні. / Ще гнеться сталь його і кришиться, як лід. / Це нею **розцвіло** моє життя і лоно. / Моєю кров'ю меч цей гартувати слід» [11, с. 205].

Зауважимо, що «жіноче позачасся» ліричним героєм Олексія Довгого мислиться й усвідомлюється не лише як бачення жінки в різних її вікових виявах, але й усвідомлюється ним як цілком реальний внутрішній стан, який виникає в результаті перебування поруч із жінкою, пор.: «Коли я залишаюся з тобою, / спинається над нами вік і час, / Зника усе на світі, окрім нас, / Під срібною небесною габою...» [14, с. 331], – як бачимо, для його героя одним із засобів долання неминучого часоплину є взаємне почуття кохання, яке в його очах має небесне походження – божественну природу.

Висновки і пропозиції. Як показує проведений аналіз, віковий сегмент концепту ЖІНКА в поезії Любові Голоти та Олексія Довгого вербалізовано за допомогою лексем, які прямо або ж опосередковано номінують такі дихотомічні вікові ознаки, як «дитинство – старість», «фізична сила – неміч», «безтурботність – смуток і сльозливість», а також «чистота/незайманість», «материнство» та «пліткарство». За допомогою поетичного контексту, численних символів та образних асоціацій автори майстерно передають не лише вікові особливості персонажів-жінок, але й змальовують плінність часу та емотивну організацію внутрішнього стану ліричних героїв. Як бачимо, жінка в поезії Любові Голоти існує в усіх своїх іпостасях у будь-якому часовому проміжку, як *бабуся, донька* чи *онука*, які не лише перебувають у постійній взаємодії – кожен із названих образів завше є продовженням попереднього, його новим народженням – молодість набуває досвіду, старість відроджується, але жінка в поетичному світі автора завше вічна – мала, грайлива, безтурботна, кохана, мудра матір та Берегиня роду. Схожі мотиви представлено і поетичній мові Олексія Довгого, однак, для його текстів є характерним більш виразна образна експлікація таких жіночих атрибутів, як «материнство» та «вірність», а також підкреслення ключової ролі жінки в житті ліричного героя-чоловіка.

Проаналізований матеріал засвідчив необхідність у подальших дослідженнях, суголосних зазначеній проблематиці. Зокрема, на нашу думку, доречним видається порівняльно-зіставний аналіз особливостей вербалізації так званої групи гендерних концептів, що дало б змогу поставити питання про стереотипність чи нестереотипність їхньої мовної експлікації у творчості розглядуваних авторів.

Список літератури:

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Интегральное описание языка и системная лексикография. Москва : Школа «Языки русской культуры», 1995. Т. II. 767 с.
2. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. Москва : Языки русской культуры, 1999. 896 с.
3. Белова А. Д. Лексична семантика і міжкультурні стереотипи. *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. праць. Київ, 2002. Вип. 7. С. 43–54.
4. Бондаренко Є. В. Картина світу і дискурс: реалізація дуальної природи людини. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен* : колективна монографія за ред. І.С. Шевченко. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2005. С. 36–64.
5. Булыгина Т. В., Шмелев А. Д. Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики). Москва : Языки русской культуры, 1997. 269 с.
6. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. Москва : Русские словари, 1996. 416 с.
7. Гак В. Г. К проблеме общих семантических законов. *Общее и романское языкознание*. Москва, 1972. С. 144–157.
8. Golubovska I. O. Lingual concept: epistemic approaches in modern Ukrainian linguistics. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Херсон, 2017. № 27. Т. 1. С. 128–132.
9. Гнатюк Л. П. Коригування картини світу як реалізація мовної функції впливу на свідомість. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ, 2015. № 51. С. 119–124.
10. Гнатюк Л. П. Мовний феномен Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 446 с.
11. Голота Л. В. Жіночий апокриф : Вибрані твори. Київ : Укр. письменник, 2012. 560 с.
12. Демчук В. А. Особливості вербалізації концептуального аспекту «Зовнішність» у романі С. Андрухович «Фелікс Австрія». *Українське мовознавство. Міжвідомчий науковий збірник*. Харків, 2018. Вип. 2(48). С. 30–37.
13. Димитренко Л. В. Дослідження художньої семантики в когнітивній поезиці. *Науковий вісник Херсонського державного університету* : зб. наук. праць. Херсон : Вид-во ХДУ, 2010. № 12. С. 373–375.
14. Довгий О. П. Вибрані твори : у 4 т. Київ : Укр. письменник, 2009. Т. 2: Дихання вічності. Восьми-вірші. 388 с.
15. Довгий О. П. Вибрані твори : у 4 т. Київ : Укр. письменник, 2009. Т. 3: Дереворити. 536 с.
16. Довгий О. П. Вибрані твори : у 4 т. Київ : Укр. письменник, 2009. Т. 4: Келих троянд. 438 с.
17. Жайворонок В. В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення. *Культура народів Причорномор'я*. 2002. № 32. С. 51–53.
18. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке. Москва, 1990. 107 с.
19. Кононенко В. І. Символи української мови: монографія. Київ – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2013. 440 с.
20. Мойсієнко А. К. Символ як явище аперцепції (на матеріалі поезії Т.Г. Шевченка). *Мовознавство*. Київ, 1993. № 3. С. 40–45.
21. Mosenkis Iurii. Proto-Indo-European Heavens. URL: https://www.academia.edu/11469393/PROTO-INDO-EUROPEAN_HEAVENS (дата звернення: 30.11.2019).
22. Осмоловская И. В. Путь к писателю: О богатстве талантов и индивидуальных стилей современной советской романистики. Магадан, 1978. 224 с.
23. Радзівєвська Т. В. Концепт шляху в українській мові: поєднання ідей простору і руху. *Мовознавство*. Київ, 1997. № 4/5. С. 17–26.
24. Слухай Н. В. Сучасні лінгвістичні теорії концепту як мовнокультурного феномену. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ, 2002. № 7. С. 462–470.
25. Снітко О. С. Проекти тотального зомбування в інформаційному просторі України. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. Київ, 2017. № 1 (21). С. 207–215.
26. Строкаль О. М. Особливості творення індивідуально-авторських вербативів у текстах Павла Мовчана. Українски и балкански междисциплинарни изследования : [сб. статии]. София, 2013. С. 64–69.
27. Чибишева О. А. Концепт «Женщина» в русской и английской фразеологии: (на материале предметных фразеологизмов, именующих женщину) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.20. Челябинск, 2005. 24 с.

Strokal O. M. THE WOMAN IS OUT OF TIME IN LJUBOV GOLOTA'S AND OLEKSII DOVHIY'S POETRY

The article is devoted to the consideration of the features of the verbalization of the concept WOMAN in the age segment in Ljubov Golota's and Oleksii Dovhiy's poetry. The research highlights the following theoretical aspects of the doctrine of the view of the world as a linguistic view of the world and a poetic view of the world. The linguistic view of the world is interpreted as reflected in the units of the language of the presentation of a certain language group about the structure, elements, processes that occur in the objective reality. The poetic view of the world is defined as a component of an individual linguistic view of the world, an expression of the inner state and attitude of the author. The structure of the analyzed concept at the level of microconcepts, aspects and features is considered. The character of interconnections of such concepts as microconcept, aspect and conceptual sign on an example of a biological aspect of a microconcept "External characteristics of the person" is analyzed. It is found out that in Ljubov Golota's poetry texts the tokens dominate the designation of such conceptual signs of the concept of WOMEN as "childhood", "old age", "physical strength", "weakness", "carelessness", "sorrow", "tears" "Purity / virginity", "motherhood" and "propensity to gossip".

As the analysis showed, in the poetic language of Oleksiy Dovhy, the token-explicators of the concept WOMAN are often used in order to poetically and figuratively reflect the feelings of the lyrical hero to his beloved and mother. For the poet's lyrical hero, on the one hand, the woman represents youth, dreams, inspiration, admiration, and on the other hand, she is the guardian of the family and the wise mother. Note that for the poet's lyrical hero, the feeling of falling in love with a woman will also help to get rid of the tragic feeling of the inevitable passage of time, to overcome spatial barriers and to realize the divine beginning. Special emphasis should be placed on the presentation in the poet's tests of tokens that help the artist to convey a sense of complete fidelity and devotion of women.

On the basis of the investigated material the important role of verbalization of conceptual features in the process of actualization of the concept has been proved. The conclusion is drawn about the important role of the poetic context, linguistic and artistic means in creating the image of a woman by poets and the reproduction of the emotional and psychological tune of the lyrical heroes.

Key words: *concept, woman, linguistic view of the world, idiostyle, poetics.*